

könyvkiadásunk feltámadását indította el! –, talán nem árt efféle is szóba hozni. Mert alapgondunk, a korszerű műveltségismény kialakítása s ezen belül a valós zenei értékrend tudatosítása, társadalmi méretű zenei műveltségünk megalapozása, ezt pedig csak erőfeszítéseink összehangolásával, lehetőségeink maradéktalan kihasználásával érhetjük el.

Kovács Nemere

(Korunk, 1981/6. 477–480.)

Táncház-folyosói töprengések

A tévé hatalom.

Ez a kijelentés többek között azt is jelenti, hogy ízlésünket, a világról alkotott képünket alakít(hat)ja, megváltoztat(hat)ja. Sőt, hatalmából, központi helyzetéből fakadóan elébe is megy a közízlésnek és a közóhajnak, amint ez a Kaláka esetében történt. Akkor és amikor a hivatásos népi együttesek-bemutatta színpadi népművészetnél *autentikusabbat* akart kapni a közönség. Akkor és amikor a fiatal (városi) értelmiség úgy érezte, hogy a folklór művelésében, továbbélésében cselekvően kell részt vennie.

Honnan az öntevékeny szerepvállalás?

Az alakuló értelmiségi nemzedék vagy már gyermekkorán végén leszakadt a környezetében élő népi kultúráról – tanulmányai, városi iskolái, munkahelye okán –, vagy soha nem is kapott a világból semmi érdemlegeset a tankönyvek rövid utalásain, némely táncos-zenés előadáson kívül. Ne védekezzünk azzal, hogy ott volt a kórusmozgalom meg az iskolai énekórák, hiszen az általános tapasztalat azt mutatja, hogy az előbbi a legtöbb iskolában inkább csak kíváncsi maradt, s az órák után muszáj-feladatként jelentkezett, az utóbbi pedig az esetek többségében a tanáron múltott, mennyi és milyen népdalokban sűrűsödött konkrétummá, milyen erősségű és rendszerességű volt, de nem járt a népdalt szülő közösség tanulmányozásával is. kivételek vannak, mint például a *Jóbarát*-kezdemenyezte népviseleti verseny (v. ö. Zsuzsi baba, Andris baba stb.), vagy iskolai folklórgyűjtések, kiszállások, kötetbe szerveződések (Magyardécse, Szatmár, Sepsiszentgyörgy). Néprajzi oktatás tudtunkkal egyetemi keretek között sehol sem folyik, a folklór tanulmányozása pedig a román és magyar nyelv és irodalom tanszékek feladata. Pedig ha máshol nem, hát a történelem karon legalább olyan fontos lenne, hiszen hogyan képzelhető el a történelmi korok életmódkutatása etnográfiai előképzés nélkül?

A televízió tehát a hetvenes évek végén a meglévő reális igényt ismerte fel, midőn a *Kaláka* című műsorával fórumhoz juttatta ezt az ifjú értelmiségi réteget, amely gondját óhajtotta viselni, mívelni akarta népi kultúránkat mint nemzetiségi műveltségünk létalapját, az egyetemesség és hitelesség sajátos forrását. [...]

A Kalákát csupán egy lépés választotta el a *táncházától*, s miként a kolozsvári táncháztalálkozón elhangzott, már induláskor több akart lenni, mint egyszerű és a házi bulikhoz képest *másszerű* szórakozási alkalom. A további célok megfogalmazása lehet különféle, a lényeg azonban az, hogy az önkifejezésen túl valamennyi résztvevő táncos, zenész és szakirányító a hamisítatlan eredetiséget kereste a táncházak műsorán szereplő népi műveltségben. S mint minden ilyen mozgalom, a kezdetek hevében kizárt foglalkozási köréből egy sereg olyan műfajt és jelenséget, amelyet úgy ítél meg, mint újabbkorit, manipuláltat, torzultat, csonkítottat, nem specifikusat, gicccszerűt.

Amikor a fiatal városi értelmiségi réteg a táncházmozgalom megszervezéséhez fogott, olyan formát választott, amely lehetővé teszi számára, hogy közvetlenebb kapcsolatot tartson fenn a falu műveltségével, múltjával, jelenlegi életviszonyai, státusa ellenére is.

Hogy ez a kapcsolat mennyire autentikus művészethez vezet, erre a kérdésre keresett választ a táncháztalálkozó, *Keszthelyi András* csöppet sem finomkodó, tisztán nem-elméleti jellegű kérdéseivel. Azt szinte minden megszólaltatott kiemelte, hogy a Kaláka-Táncház *közösséget* jelent, ön- és közművelődési közösséget, amelyet a fiatalok maguk szerveztek és irányítanak az ifjúsági szervezetek segítségével. Valaki pedig így mondta: szeretné, ha e táncházaknak kevésbé lenne *színpadi jellegük*, s jobban megközelítené a hiteles ősfarmákat.

Ám objektíve ez óhaj marad csupán, minthogy a táncház városi környezete, „tag-sága” soha nem képezheti egy az egyben az egykori táncházakat, mert látogatói nem parasztemberek, életkörülményeik sem hasonlítanak amazokéhoz, hiszen a mostani táncház *célszerűségében* különbözik gyökeresen a falusi modelltől. Továbbá: a táncház már faluhelyen sem élő valóság, s ha vidékenként él is, annak inkább van bál vagy műsoros összejövetel jellege, nem játszanak olyan egynemű, kizárólagos muzsikát, nem táncolnak csupán népit. Az a vegytiszta hitelesség, amely mellett sokan törnek lándzsát, már csak azért sem valósítható meg, mert maga a falu – az egykori táncházak szülője és éltetője – is megváltozott. Ama patriarchális falut „újramegrendezni”, hát ez enyhén szólva – vágyalom.

Más kérdés az, hogy a városi táncház haszna óriási, hiszen ha semmi mást nem tett, hát megszakította a fiatalok vélt vagy valóságos közönyét a népművészettel szemben, megadta az emphátia lehetőségét a résztvevőknek és nézőknek egyaránt.

Igen, a nézők. Irreális dolog lenne azt képzelni, hogy mindenki a táncházak és kalákák táncosa, énekese, muzsikusa lesz. De mert a táncház: *látvány*, pontosan ezért válhatott jellegzetes televíziós műfajjává is. Ez ugyanakkor magában hordozza a totális hitelesség megkérdőjelezhetőségét is, mivel a valamikori falusi táncház *nem* látványosság volt, hanem az egész falu vigalmi összejövedele, párválasztási funkcióval, találkozási, beszélgetési funkcióval, míg a ma táncháza – még a falusi öregtáncosok szerepeltetése ellenére is, vagy annál inkább – igenis *előadás*, melytől kár volna megtagadni a valóságosan létező s a legnemesebb értelemben vett színpadiasságot.

Sebestyén Mihály

(Utunk, 1981/29. 7. – 1981. július 17., péntek)